

"Drama w edukacji wczesnoszkolnej" Wydanie specjalne

Koło Naukowe
„Twórczego Arteterapeuty”

Wydanie specjalne

Nr.1

Opiekun naukowy:

dr Katarzyna Miłek

Redaktor broszury:

Honorata Marmurowicz

Opracowanie:

Ewa Brzykcy

"Drama w edukacji wczesnoszkolnej"

„Słyszę i zapominam, widzę
i pamiętam, robię i rozumiem”.

Konfucjusz

Drama wyrosła z zapotrzebowania na niekonwencjonalne, twórcze metody nauczania na miarę nowej pedagogiki XXI wieku. Mimo iż początki dramy edukacyjnej sięgają przełomu XIX i XX wieku, metoda ta do lat 80. XX wieku była mało popularna. Rozpropagowali ją nauczyciele i animatorzy kultury, zafascynowani jej powodzeniem w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii. Główną inicjatorką nauczania przez działanie i przeżywanie w rolach stała się Halina Machulska, która w połowie lat 80. XX stulecia zorganizowała dla nauczycieli szkół warszawskich pierwsze kursy i warsztaty dramowe prowadzone przez specjalistów dramy angielskiej z Greenwich Young People's Theatre.

W 1990 roku ukazała się nakładem Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych, przetłumaczona na język polski, znakomita książka Briana Waya *Drama w wychowaniu dzieci i młodzieży*, a następnie w roku 1991 kolejna obszerna lektura z zakresu dramy *Drama na lekcjach języka polskiego w szkole średniej* autorstwa Anny Dziedzic, Janiny Pichalskiej i Elżbiety Świdorskiej.¹

Przewodnik metodyczny, podkreśla, że „drama jako kontynuacja zabaw dziecka aktywizuje ucznia, rozbudza jego wyobraźnię, a przez to ułatwia i pogłębia przyswajanie treści i form językowych. Wywołanie odpowiedniego stanu emocjonalnego, pobudzenie intelektualne uczniów rodzi sprzyjające warunki dla kształtowania sprawności językowej”² Tworząc w dramie odpowiednie sytuacje komunikacyjne (w których uczeń naprzemiennie

¹B. Niesporek – Szamburska, M. Wójcik- Dudek (red.), „Dziecko, język, tekst”. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. Katowice 2020. s. 2--4

²E. Polański, K. Orłowa *Kształcenie językowe w klasach 4—8. Przewodnik metodyczny*. Warszawa 1995, s. 14—15.

występuje w roli nadawcy i odbiorcy), prowokuje się werbalne zachowanie uczniów, kształtuje ich postawy, ośmiela nieśmiałych i słabych uczniów, którzy „grając”, zapominają o sytuacji lekcyjnej i spontanicznie włączają się do rozmowy lub dyskusji, odzyskując pewność siebie.

Drama przywiązuje wielką wagę do mówionego języka uczniów. Szczególnie przydatne są tu techniki dramy, które dają możliwość wcielenia się w daną postać lub obserwacji ucznia „w roli”. Pomagają one w opisie, charakterystyce postaci literackich i rzeczywistych oraz określeniu ich wewnętrznych przeżyć. Wejście w rolę przybliża uczniom problemy bohaterów utworu, umożliwia odnalezienie w nich prawdy o innych i o sobie samym.

Najważniejszym sposobem działania w dramie jest „bycie w roli”, przy czym rola nie polega tu na „odegraniu” gotowego scenariusza, jest ona zawsze improwizowana i podlega procesowi nieustannego tworzenia. Drama właściwa, tj. kreatywna, wykorzystując „role *play*”, umożliwia uczniowi wcielenie się w postać i przejęcie sposobu myślenia bohatera, co pozwala lepiej zrozumieć tekst.

Specyfika omawianej techniki polega m.in. na wykorzystaniu sytuacji symulowanych, w których trakcie uczeń „będąc w roli”, ma możliwość identyfikowania się z innymi osobami, bezpośredniego doświadczania danej sytuacji, spojrzenia na nią z innego, niż własny, punktu widzenia, dzięki czemu rozwija umiejętność rozwiązywania problemów, podejmowania decyzji i formułowania własnych sądów.

A zatem uczeń, wchodząc w rolę bohatera literackiego, zna jego wady i zalety, musi jednak zmierzyć się z własnymi emocjami, towarzyszącymi kreowaniu roli. Do tego niezbędne są empatia i zrozumienie motywacji działania postaci literackiej. Będąc w roli, uczeń odwołuje się do własnych doświadczeń życiowych, tym samym zyskuje wyższą świadomość motywacji własnych wyborów, sposobu myślenia i postępowania.

W pracy nad lekturą w klasach I — III można stosować różnorodne techniki dramatyczne: monologi uczniów w rolach, żywe obrazy, pomniki statyczne i rzeźbione przez uczniów, scenki improwizowane, rysunki i komentarze do nich.

Zajęcia tego typu uczą grupę rozumienia własnych doznań, nazywania ich oraz próby zrozumienia tego, co czują jej członkowie. Ponadto rozwijają zmysły, tak bardzo

potrzebne w procesie zapamiętywania pewnych faktów i zdarzeń. Ważne wydaje się, aby dzieci najpierw przedstawiały jakąś sytuację w sposób niewerbalny (gestem, mimiką), a dopiero potem próbowały wyrazić ją werbalnie (słowami). W ten sposób można pomóc uczniom w pokonywaniu trudności językowych oraz zapobiec niepowodzeniom szkolnym.

Udział w zajęciach dramatycznych rozbudza uczniów także intelektualnie (drama wyzwala motywację poznawczą- naturalną ciekawość, która sprawia, że uczeń chce wiedzieć i poznać coś nowego). Metoda niejako „przy okazji” systematyzuje wiedzę ucznia. To, co dziecko zobaczy, skonstruuje - wzbogacającego wiedzę³

Z zestawu książek adresowanych do młodego czytelnika do działań dramatycznych, warto wybrać baśnie ze względu na ich obecność w podstawie programowej w polonistycznej edukacji wczesnoszkolnej. Z praktyki dydaktycznej nasuwa się wniosek, że z reguły uczniowie w wieku 7 - 8 lat chętnie sięgają po ten gatunek literacki, ponieważ ich uwagę w baśniach przykuwają: frapująca fabuła, żywa i wartka akcja oraz ciekawe, pełne niebezpieczeństw przygody bohaterów. Wychowankowie w tym wieku są szczególnie wrażliwi na uroki świata magii (stąd też popularność Harrego Pottera). Ponadto lekcje z baśniami dostarczają uczniom silnych przeżyć emocjonalnych, gdyż podczas ich trwania nie tylko słuchają baśni, ale także opowiadają, wyrażają swe emocje.

Interesująco o funkcji wychowawczej baśni pisze Bruno Bettelheim w pracy *Cudowne i pożyteczne: o znaczeniach i wartościach baśni*. Autor stwierdza: problem egzystencjalny, który stanowi najważniejszą dziedzinę życia, odpowiada sposobowi myślenia dzieci i ich wyobraźni, postacie bowiem nie są ambiwalentne, lecz wyraziste, czarno-białe. I mimo że zło pokazane jest jako atrakcyjne, to przecież zakończenie baśni wyraża zakodowaną w psychice dziecka potrzebę triumfu sprawiedliwości i karę dla złoczyńców.

³K. Wichary: *Nim zacznie się drama...* „Warsztaty Polonistyczne” 1995, nr 1, s. 84—86.

Świat jest na ogół zły, a baśnie dają nadzieję, że dobry człowiek może znaleźć dla siebie wyjście z trudnej sytuacji.⁴

Wracając do zajęć dramowych, w ogniwie wstępnym warto zachęcić uczniów do aktywnego udziału, organizując zabawy mające na celu ich odprężenie, pobudzanie do zachowań twórczych i budowania empatii. Przykładem ćwiczeń rozluźniających może być indywidualne tworzenie pomników. Uczniowie ustawiają się w dwóch równoległych rzędach. Pro- wadzający zajęcia podaje hasło, na które przemienne reaguje jedna z grup. Pozostali uczestnicy przejmują role obserwatorów, komentatorów. Uczniowie ustnie interpretują cechy poszczególnych pomników. Uczeń ma możliwość poznania i wzbogacenia ekspresji własnego ciała. Z kolei uczniom w mniejszych grupach przydzielić zadania zbudowania pomników grupowych. Ćwiczenia takie wdrażają do pracy zespołowej. Poszczególne grupy nie ujawniają swych zamierzeń do momentu prezentacji pomników. Podczas prezentacji pozostałe zespoły, proponując ewentualne poprawki, starają się odgadnąć sens przedstawionych obrazów.

Ogniwo centralne zajęć stanowi przeważnie przygotowanie przez grupy scenek z życia bohatera, które mają formę żywych obrazów. Wybrane scenki zwracają uwagę dzieci na cechy bohatera. Natomiast wprowadzenie właściwego tematu następuje dzięki przywołaniu umowy dramowej, po uzyskaniu zgody klasy na spotkanie z bohaterem. Uczniowie wchodzą w różne role, improwizują, tworzą dialogi właściwe postaciom, które odgrywają. Każdy, kto chce pracować metodą dramy, najpierw sam powinien się znaleźć w sytuacji uczestnika takich zajęć. Dlatego ważne jest, aby rozpropagować, np. wśród nauczycieli, formę warsztatów dramowych jako metodę doskonalenia i podnoszenia własnych umiejętności metodycznych. Wówczas nauczyciel będzie mógł lepiej poznać zasady działania nowych technik, które ma zamiar wprowadzać na lekcjach. Nawet studenci, którzy doświadczają „bycia w roli”, staną się być może zwolennikami uczenia tą metodą w praktyce nauczycielskiej. Uważam, że jeśli zdobędą pozytywne doświadczenie, to ich motywacja do pracy metodą dramy będzie silniejsza.

⁴B.Bettelheim:*Cudowneiprzyteczne:oznaczeniachiwartościachbaśni*.W
arszawa 1996. s.48

Poza tym drama nie jest przeznaczona dla publiczności; uczestnicy improwizują, a nie realizują ustalony wcześniej scenariusz, świadomie nie wykorzystują także znanych technik aktorskich, lecz aby przekazać sens jakiegoś zdarzenia spontanicznie przybierają określone pozy i gesty. Zastosowanie na lekcjach w klasach I i II różnych technik dramowych (pomniki grupowe, żywe obrazy, elementy dyskusji, monolog postaci, wejście w rolę bohaterów literackich czy wywiad z bohaterem) „ożywia” tekst przez działanie, umożliwią dzieciom powiązanie omawianych spraw z doświadczeniami osobistymi. To powiązanie problemów utworu literackiego z doświadczeniami „ja autentycznego” sprawiło, że odbiór dzieł literackich stał się bardziej autentyczny. Każde dzieło można odbierać refleksyjnie lub intuicyjnie, ale jego zrozumienie staje się pełne, gdy łączy się z poznaniem formalnych wartości tej dziedziny sztuki. Lekcje dramowe czynią krok naprzód, „odkurzają” lektury, pozwalają na nowe, pełniejsze ich odczytanie, ujęcie ich treści w aspekcie przeżycia i doświadczenia.

Drama jest sposobem uatrakcyjnienia lektury, ułatwia bowiem zarówno jej przeżycie, jak i zrozumienie problemów, z którymi starają się uporać bohaterowie. Na takich lekcjach nie panuje nastrój monotonii, nie są one schematyczne, a specyficzna atmosfera, która likwiduje treść i lęk przed pisaniem, skłania również do działań językowych oraz zachęca do samodzielnego, spontanicznego tworzenia tekstów, nawet uczniów klas I — III szkoły podstawowej, czyli na etapie edukacji wczesnoszkolnej.

Biblioterapia:

E. Polański, K. Orłowa *Kształcenie językowe w klasach 1-3. Przewodnik metodyczny*. Warszawa 1995.

K. Wichary: *Nim zacznie się drama...* „Warsztaty Polonistyczne” 1995.

B. Bettelheim: *Cudowne i pożyteczne: oznaczenia i wartościach baśni*. Warszawa 1996.

B. Niesporek – Szamburska, M. Wójcik- Dudek (red.), „Dziecko, język, tekst”. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. Katowice 2020.